

Pär Nuder: Tal på Socialdemokraternas kongress 2004

Talare
Pär Nuder
Politiker

Datum
16 april 2004

Partivänner,

”För socialdemokratin är människan målet – hennes utveckling och frihet, hennes törst att lära och bilda sig, hennes vilja att växa och spränga gränser, hennes ansvarskänsla för kommande generationer, hennes solidaritet och kärlek till andra människor.”

Så inleds de politiska riktlinjerna.

Låt oss inte glömma bort denna portalmening i det virrvarr vi nu har framför oss i form av riskkapital och exportfrämjande, sysselsättningsmarginal och grundforskning, kluster och pendlingsbidrag, validering och innovationssystem. Låt oss inte glömma bort målet när vi skall diskutera medlen.

Visst är det viktigt att kunna ge svar på frågan hur. Men minst lika viktigt är att kunna besvara frågorna varför och varthän. Vi måste kunna visa att de förändringar som vi vill åstadkomma har ett bestämt syfte, ett uttalat mål.

För nästan på dagen 40 år sedan uttrycktes just detta. Året var 1964. Platsen var Stockholms stadshus. Åhörare var SSU:are på kongress. Olof Palmes klassiska ord förpliktigar än i dag:

”Politik – det är att vilja något. Socialdemokratisk politik det är att vilja förändringen därför att förändringen ger löften om förbättring, näring åt fantasi och handlingskraft, stimulans åt drömmar och visioner.”

Men hur är det egentligen i dag? Är Sverige fantasins och drömmarnas land, ett land i förändring, i förbättring? Tycker människor verkligen att förändringar ger löften om förbättringar?

Eller karaktäriseras dagens Sverige av fruktan för förändring, eftersom den egna erfarenheten säger att förändringar förebådar försämringar, inte förbättringar?

Gunnar Jansson, ombud från Västervik, vet nog vad jag talar om. Över 500 anställda får gå när Electrolux-fabriken läggs ned. Globaliseringsvågen sköljde med väldig kraft över Västervik den 12 februari. AnnSofie Andersson från Östersund förstår säkert också resonemanget. Högarnas skola i Östersund har lagts ned. Rissnas skola och Albackens skola i Bräcke har också behövt läggas ned. Underlaget är litet. Barnbrist. Elevbrist. Befolkningen glesas ut. I Jämtland vet man vad den demografiska utmaningen handlar om.

Men i grunden är detta inget nytt. Sverige har gått igenom stora, omvälvande förändringar förr. Strukturuomvandlingar har kännetecknat det moderna Sveriges framväxt.

Sjuhäradsbygden och den nedlagda tekoindustrin.

Västkusten och varvskrisens 70-tal.

Minns Värmland då bruken slog igen i Fryksdalen.

Kom ihåg demonstrationstågen då regementena lades ned.

Men det gamla har ofta ersatts av nytt.

Res till Lindholmen och Eriksberg i Göteborg där varvskranarna stod på rad utmed Göta älv. Idag finns nya bostäder, ett nytt campus, sida vid sida med världsledande high-tech-industrier och små växande företag.

Far till Växjö och besök det gamla regementet. Där jobbar 1000 personer mot 400 då revoljen gick för sista gången 1988.

Åk till den gamla industristaden Södertälje där det idag på AstraZenecas anläggningar finns ett större universitet än Kungliga Tekniska Högskolan i antalet utbildade forskare.

Varför har Sverige klarat stora förändringar, omfattande strukturuomvandlingar

bättre än många andra länder? Det finns flera orsaker.

Vi har byggt ett samhälle där trygghet och utveckling har gått hand i hand och förstärkt varandra. Trygga människor har vågat möta det okända, det nya.

Vi har format ett samhälle där arbetsmarknadspolitik, kollektivavtal och trygghetsförsäkringar har slagit bryggor i övergången från gammalt till nytt.

Vi har insett att ett litet land måste vara öppet mot omvärlden, inte har råd med stora konflikter, måste använda ny teknik i människans tjänst.

Allt detta gäller fortfarande och allt detta måste vi förfina och utveckla. Just det kommer vi att göra under de närmaste dygnen.

Partivänner,

Men det svåra är att sätta in politiken i de sammanhang som gäller idag, inte utforma politiken efter gårdagens förutsättningar.

Det är inte längre enskilda isolerade branscher som påverkas kraftigt av internationaliseringen. Vår tids globalisering är så mycket kraftfullare, så mycket snabbare. Det gäller för ekonomin och måste därför också gälla för demokratin. Det gemensamma rummet är så mycket större – såväl i vårt medvetande som för att definiera ett företags hemmamarknad.

Det är heller inte längre möjligt att förlita oss på att den arbetsföra befolkningen kommer att växa med automatik som den gjorde under guldåren på 50- och 60-talen. Det som ligger framför oss är motsatsen i form av stora generationer som går i pension samtidigt som födelsetalen är låga – även om de så sakteliga stiger.

Det är dessutom – och framför allt – inte längre möjligt att fortsätta att leva som gör vi gör i den rika världen. Våldiga ekonomiska klyftor finns inom och mellan länder, som leder till starka sociala spänningar. Stora utsläpp här, omfattande ökenutbredningar där, smygande klimatförändringar för oss alla . Vi riskerar att förgöra livet självt på planeten jorden.

Alltså:

Globaliseringen ställer nya krav.

Allt färre ska försörja allt fler.

Den globala utvecklingen är inte hållbar.

Det är med de insikterna för ögonen, och med målet inskräpt om alla människors frihet och trygghet, som diskussionen om medlen kan börja.

Det finns dem som menar att vi socialdemokrater har varit dåliga på tillväxt och endast bra på fördelning. Det finns andra som menar att vi har försummat fördelningen och fokuserat för mycket på tillväxten.

Ingen har rätt. Båda har fel.

Ni som är kommunalpolitiskt aktiva, ni kan berätta om hur sambanden ser; hur ni bildligt talat på förmiddagarna ägnar er åt företagsetableringar – som är en förutsättning för växande skattebaser; och hur ni på eftermiddagarna ägnar er åt dagisutbyggnad – som är en förutsättning för företagsetableringen skall bli av.

Dessvärre kan ni också berätta att när tillväxten är låg hinner ni varken med det ena eller det andra. Då reduceras förtroendeuppdraget till en jakt på kostnader.

Ni som är fackligt aktiva kan berätta att utan tillväxt blir det inga reallöner att förhandla om.

Och ni som var med när tillväxten var negativ i början av 90-talet, ni kan berätta om de förödande konsekvenserna för trygghet och rättvisa som nolltillväxtens samhälle förde med sig.

På sätt och vis är det bra med dessa påståenden om oss socialdemokrater. De visar på skiljelinjerna i politiken.

Minns ni hur högern – på den tiden de vågade säga vad de tycker – talade om en närande och en tärande sektor? Tanken var att den privata sektorn skapar resurserna och den offentliga sektorn förbrukar dem. Så lite de hade förstått:

Åk till Trollhättan och tala med dem som jobbar på SAAB. De kan berätta hur

viktigt det är att vi skattebetalare satsar miljardbelopp så att väg 44 och 45 kan byggas ut.

Åk till vilken skola som helst och inse att välutbildade barn och ungdomar är grunden för tillväxt i kunskapssamhället.

Åk till Linköpings universitet och Mjärdevi Science Park och tala med forskarna och företagarna som arbetar tillsammans för att minska avståndet mellan idé och förverkligande.

Vi socialdemokrater inser och förstår sambanden mellan offentliga och privata intressen. Det gör inte högern.

Inte heller har de förstått att alla är bättre än några; att alla människors möjligheter att bidra till samhällets utveckling måste tas tillvara.

Vi blir alla rikare om ingen slås ut. Vi får alla ett bättre liv om vi vet att också andra har möjligheter och att ingen lämnas efter. Tillsammans når vi längre än var och en för sig.

Inte heller har högern förstått att tillväxt är möjlig och nödvändig i hela landet. Sverige är litet och stort på en och samma gång. Vi är nio miljoner invånare som lever på 450 000 kvadratkilometer stor yta. Thailand är till ytan lika stort som Sverige, men har 61 miljoner invånare.

För att hålla samman ett så glest befolkat land som Sverige duger det inte med att bara skapa goda förutsättningar för tillväxt i vissa delar av landet och sedan fördela resurser jämnt över landet. Det kommer ovillkorligen att leda till motsättningar. Det krävs istället tillväxtnoder runt om i hela landet och att lägesnackdelar kan vändas till läges fördelar.

Inte heller har högern förstått att tillväxt inte är acceptabel till vilket pris som helst. Utlitna människor och utsliten miljö kan aldrig accepteras i ekonomiska kalkyler som gör anspråk på att vara hållbara.

Skiljelinjerna är tydliga – även i tillväxtpolitiken. Låt oss skärpa dem än mer under dessa dagar.

Partivänner,

Dessvärre har skiljelinjen på en punkt suddats ut; blivit mindre tydlig.

Jag tror att även vi socialdemokrater har påverkats av 1980-talets nyliberalism utan att vi själva har märkt det. Vi har dåligt självförtroende och använder inte de verktyg som faktiskt står oss till buds.

Ibland får jag intrycket av att vi går in i våra kök och inte ser annat än det som vi köpte på 80-talet: microvågsugnen, en undanskuffad läskmaskin och en första generationens teflonstekpanna. Och med den utrustningen klarar vi av att värma lite pulversoppa, lite läskeblask och en färdiglagad pizza.

Samtidigt finns alla andra köksredskap – som vi hade långt innan bakmaskinerna och glassmaskinerna började säljas – kvar, men oanvända, längst bak i skåpen.

Gjutjärnspannan. Plättlaggen. Gamla, nedslitna förskärare. För att inte tala om mormors emaljgryta – som var perfekt för sjömansbiffen.

Det är dags att återupptäcka politikens köksutrustning i dess fulla vidd. Slipa knivarna. Damma av kastrullerna. Göra rent den riktiga ugnen. Och börja använda de verktyg vi faktiskt har till vårt förfogande.

Planmonopol, exploateringsavtal, allmännyttga bostadsföretag, kommunal och statlig mark – det är verktyg till för att användas. Visst är det möjligt att bedriva en aktiv samhällsbyggnadspolitik.

Eller ta de statliga myndigheterna, som enligt regeringsformen lyder under regeringen men som att döma av debatten skall vara kemiskt fria från politisk styrning.

Här råder minst sagt en missuppfattning. Att regeringen inte får lägga sig i enskilda förvaltningsärenden är en sak. En helt annan sak är att styra de statliga myndigheterna. Det kan och borde vi göra i betydligt större utsträckning än idag.

Eller ta de statliga bolagen – en nätt portfölj som omsätter ett värde av 300 miljarder kronor. Visst kan vi och bör vi använda även dessa verktyg i större utsträckning än idag – bolag som i de allra flesta fall har bildats för att just nå politiska mål.

Låt mig vara särskilt tydlig på en punkt: Svenska folkets Vattenfall skall naturligtvis användas som ett viktigt redskap för att ställa om energiförsörjningen. Och inte nog med det:

Den nationellt ägda kraften, och för den delen även de nationellt ägda skogarna, dessa oerhörda tillgångar, skall naturligtvis användas på ett sätt som bäst gagnar Sverige som nation. Vattenfall borde – på kommersiella grunder och utan att det kommer i konflikt med EU:s konkurrensregler – kunna erbjuda industrikunder Europas lägsta energipriser.

Partivänner,

Gunnar Sträng sade en gång att villaägarna är socialdemokratins folk. För det fick han utstå kritik. Tiden var inte mogen för ett sådant uttalande.

Men idag när socialdemokraterna är överlägset största parti bland villaägarna, då kan man inte annat än konstatera att Gunnar Sträng hade rätt.

Är det inte dags att i Strängs anda på nytt förebåda framtiden? Är det inte dags att säga att även småföretagarna skall bli socialdemokratins folk? Det räcker med att se vilka de är, hur de har det.

Många småföretagare är starkt beroende av någon enstaka kund, som står för en väldigt stor del av företagets omsättning. Ofta är det ett storföretag. Precis som de anställda måste rätta sig efter chefen och företagsledningen, måste småföretagaren rätta sig efter den stora kunden. Det kan handla om allt ifrån priser på produkterna, till leveranstider och betalningsvillkor. Småföretagare är ofta utsatta, har lite att sätta emot de stora.

Många av landets småföretagare är vanliga löntagare som har startat eget för få styra mer över sin arbetstid, själva kunna planera sitt jobb och kanske få komma ifrån arbetsplatser som inte tillåter dem att växa. Människor som har tagit sitt liv

i sina egna händer.

Många småföretagare har ungefär samma inkomstnivåer som industriarbetarna. Rörmokaren, hårfrisörskan, butiksföreståndaren, lastbilschauffören – deras villkor är många gånger nog så tuffa som löntagarnas. De små företagen har mycket mer gemensamt med löntagarna än de har med näringslivets elit – med optionsdirektörerna.

Den politiska slutsatsen för oss måste vara denna:

Produktivitetens utvecklingen är väldigt stark i industrin. Vi ser att tillverkningsindustrin rationaliserar, vilket leder till att jobben minskar i de traditionella industrierna. Samtidigt säger allt fler att de nya jobben i framtiden måste komma i de små och medelstora företagen. Det är säkert rätt och riktigt. .

Mot den här bakgrunden, och med tanke på den vikt som vi socialdemokrater lägger vid sysselsättningen, då är det vår skyldighet att diskutera villkoren för de små företagen, så att de ska kunna växa och bli större och anställa fler.

En enmansföretagare är inte en kapitalist med svart cylinderhatt och en fet cigarr i mungipan. Som socialdemokrater måste vi ställa oss frågan: Har vi verkligen rätt attityd gentemot de småföretagarna? Har vi en politik som bejaktar nyföretagande och entreprenörskap? Den frågan måste kongressen ge svar på.

Partivänner,

I många internationella undersökningar hamnar Sverige i topp. Inte i allt, men i det allra mesta. Det har vi anledning att vara stolta över. Men – som vi säger – inte nöjda med.

Låt mig peka på fem områden där Sverige är väl förberett för framtiden. Kalla det konkurrensfördelar eller styrkepositioner. Men det är samtidigt områden som vi måste bli än bättre på:

1. Sverige är öppet mot omvärlden – men vi kan jobba ännu mer aktivt för att få svenska företag att exportera till nya, strategiskt viktiga marknader. Men världen finns också i Sverige. I en globaliserad värld är språkkunskaper och insikter i

andra kulturer konkurrensfördelar. Integration – det handlar inte bara om jämlikhet och rättvisa – utan också om krass ekonomi och tillväxt.

2. Vi svenskar är välutbildade och Sverige satsar mest i världen på forskning och utveckling – men vi har mycket kvar att upptäcka, utforska och lära. Vi måste satsa ännu mer på det bästa vi har – våra barn – men vi får inte heller glömma bort oss vuxna. Idag pensioneras stora delar av arbetskraften från utbildningssystemet redan i 25-årsåldern. Allas nyfikenhet och kreativitet måste släppas loss i jakten på ny kunskap, nya uppfinningar och nya innovationer.

3. Sverige har sunda offentliga finanser och låga räntor – och det ska vi fortsätta att ha. Vi tänker aldrig, aldrig någonsin släppa greppet om de offentliga finanserna. Så här när kongressen inleds (många av er kanske sitter just nu och filar på nya reformkrav) så måste vi komma ihåg att sunda offentliga finanser är den mest grundläggande förutsättningen för tillväxt och utveckling. De få kronor som Bosse har kvar efter gårdagens jobb-budget måste satsas på att genomföra åtagandena från valet 2002 – valmanifestet. Inget annat.

4. Sverige har kommit långt när det gäller jämställdhet men vi är långt ifrån jämställda. Jag är trött på att våra liv bestäms av förutfattade meningar eller generaliseringar. Barn måste redan i förskolan möta vuxna som inte gör skillnad mellan flickor och pojkar. Alla ska också kunna kombinera arbete och familj – det som Alva Myrdal kallade ”generalproblemet”. Sverige har världens bästa familjepolitik – men det hindrar inte att den kan bli ännu bättre.

5. Sverige ligger långt framme i omställningen till ett hållbart samhälle – men vi har en lång väg kvar att gå. Den globala utvecklingen är inte hållbar. Vi vet att om dagens trender fortsätter kommer jorden vara kanske 6 grader varmare i genomsnitt om hundra år. Det kanske inte låter så farligt för oss här i norr – men som vanligt är det de som redan är fattigast som riskerar att drabbas hårdast av ökenutbredning, översvämningar och orkaner. Vi kan bara försöka föreställa oss vad det innebär: i brist på mat och rent vatten.

Men, utvecklingen är inte ödesbestämd. Vi kan göra något. Om vi arbetar tillsammans med andra länder, om vi driver på utvecklingen, om vi satsar på att utveckla ny teknik och nya lösningar för att effektivisera energianvändningen och öka användningen av förnyelsebar energi – då kan vi till och med ställa om utan att riskera villkoren för svensk basindustri. Det är hög tid att börja se

omställningen som en chans, som en möjlighet – inte som en börda. Om det finns något område där vi definitivt här och nu kan peka ut att ”här finns det jobb­möjligheter, exportmarknader att erövra, pengar att tjäna” – så är det miljötekniken. Sverige är redan världsledande i vattenrening, solcellsteknik och mycket mer. Men vi kan ännu bättre.

Till sist.

”Vi kommer att få det bättre eftersom våra föräldrar fick det bättre än sina föräldrar.”

Under lång tid resonerade nog många svenskar just så. De hade en linjär syn på utvecklingen. Det skulle bli bättre eftersom det hade blivit bättre.

I dag tror jag dessvärre att många människor – särskilt de unga – inte alls tänker i de banorna.

Man förutsätter inte längre att ens barn ska få det bättre än en själv. Man befarar att barnen kommer att få det sämre.

I ett sådant stämning­släge är det lätt att känna misstänksamhet mot och tolka alla förändringar som försämringar. Ett sådant stämning­släge är farligt för en progressiv rörelse som vill förändring för att åstadkomma förbättring. Ett konservativt samhällsklimat tränger sig på.

Jag tror att den största uppgiften som socialdemokratin har framför sig är att återvinna framtiden som vision, att bättre tider väntar, att göra trovärdigt att även nästa generation kan få det bättre än oss .

Så här sjunger Peter LeMarc på sin senaste cd, som kom ut för någon månad sedan:

Så fortsatt längta, hitta mod

Våga hoppas, våga tro

Tro på drömmar, ta ett kliv

Vält den värld du lever i

Och var en galning, var naiv

Det är det som håller oss vid liv

Just detta kanske mer än något annat skapar tillväxt.

När framtidstron återvinns kommer människor att våga ta fler risker, lättare våga byta jobb, börja på den där nya utbildningen eller kanske starta ett eget företag. När framtidstron återvinns ökar tillväxten och vi får mer pengar till att utveckla det som socialdemokratisk politik mer än annat syftar till: att skapa trygghet för alla och envar under livsloppets olika faser.

Och framför allt: När framtidstron återvinns kommer högre födelsetal som en stork om våren!

Taggar

2000-tal, 2004, Man, Politiska tal, Socialdemokraterna

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/par-nuder-tal-pa-socialdemokraternas-kongress-2004>